

RECENSIONER

I trollens värld

I den populärvetenskapliga boken *Trollen och vi* presenterar folkloristen Blanka Henriksson från Åbo Akademi folktron om trollen förr och nu.¹ Henriksson menar att folkligt berättande om osannolika händelser har funnits i alla tider och olika uppteckningar visar att människorna i det gamla bondesamhället hade föreställningar om övernaturliga väsen, däribland trollen. Föreställningar om trollen avspeglas inte bara i sagor och sägner utan också i olika folktroföreställningar, ordspråk och talesätt. Boken baserar sig på berättelser som finns samlade i Svenska litteratursällskapets arkiv i Helsingfors, Folkloristiska samlingarna vid Åbo Akademi i Åbo och i verket *Finlands svenska folkdiktning*. Geografiskt täcker berättelserna hela Svenskfinland.

Henrikssons bok omfattar en gedigen populärvetenskaplig presentation av trollen inom olika folkloristiska genrer. Boken inleds med ett övergripande kapitel om folktro och övernaturliga väsen förr och nu. Därefter får läsaren ta del av sagor och sägner om troll som berättats på olika orter i Svenskfinland. I sagor och sägner från bondesamhället, d.v.s. på 1800-talet och tidigt 1900-tal, sägs trollen vara farliga väsen och det fanns en föreställning om att de var elaka och rika lurendrejare som gjorde sitt bästa för att ställa till det för människorna. Människorna i sin tur gjorde allt för att skydda sig mot trollens påfund och trollen fungerade ofta som syndabocker när något inte gick som planerat. En sägen om två troll i Bromarv upptecknad i slutet av 1900-talet fungerar som exempel på modernare föreställningar om trollen. I slutet av boken lyfts berättelser och föreställningar om trollen i vår tid fram genom olika ordspråk och talesätt.

Genom boken har Henriksson populariserat en bit av den finlandssvenska folkloren på ett mycket trevligt och intressant sätt. Om läsaren törstar efter mera kunskap uppmanas han därtill att ta del av Camilla Asplund Ingemarks doktorsavhandling *The Genre of Trolls. The Case of a Finland-Swedish Folk Belief Tradition* som är en vetenskaplig framställning av trollen i Svenskfinland. Det finns än idag spår av den folktro om troll som man hade i det gamla bondesamhället eftersom gamla talesätt ännu lever kvar. Dock pratar vi idag främst om troll i bemärkelsen trollskog, trolldag och trolltyg medan bondesamhällets berättelser om troll handlade om människoliknande väsen som inte betedde sig som vanligt folk. Boken varvas med gammal och ny folktro om troll vilket

ger boken ett mervärde eftersom det ger en bild av varför vi i dagens samhälle fortfarande pratar om trollen. Dock saknar jag ett inlägg om den kanske modernaste varianten av troll, nämligen internettroll. Bakom internettrollen finns personer som vill röra om i den mediala grytan och provocera andra internetanvändare genom att t.ex. skriva upprörande inlägg på sociala medier. Medan man i bondesamhället hade en uppfattning om att människan kunde bli bergtagen av trollen, d.v.s. lurad så att hon gick vilse i skogen, kan vi i dagens läge förirra oss på internet om vi inte förhåller oss kritiskt till vad som står där. Vi kan bli så att säga bergtagna på ett lite annat sätt än vad man blev förr i tiden.

Eftersom boken har en populärvetenskaplig stil och innehåller många beskrivande illustrationer anser jag att den är riktad till en bredare läskrets i första hand och inte till en läsare med akademiska intressen. Detta upplever jag ändå positivt eftersom ämnet folkloristik för gemene man kan vara svårt att sätta sig in i. Jag anser att boken på ett fängslande sätt lyfter fram vad folkloristik är med hjälp av trollen. Därtill får man en förståelse för genererna saga, sägen, ordspråk och talesätt och varför dessa är så vanliga i Svenskfinland. Genrererna exemplifieras också med hjälp av andra väsen än trollen vilket gör att boken också är lämpad som en allmän introduktion till ämnet folkloristik.

Bokens upplägg gör att den lämpar sig bäst om man läser ett kapitel då och då och inte som sträckläsning. Jag upplever att vissa kapitel kommer i en ologisk ordningsföljd vilket gjorde att mitt helhetsintryck av boken blev att den är hoppig. Dock är kapitlen väldigt genomtänkta i sig vilket gör att man utan problem kan läsa dem i ickekronologisk ordning. I kapitlen varvas direkt citerade berättelser med en analys av dem vilket gör att boken har en tydlig röd tråd.

Trots att boken inte är så teoretiskt djupgående så fyller den också en funktion i den akademiska världen. Att kunna popularisera folklore och göra den tillgänglig för vilken läsare som helst är något som kan kännas utmanande för en akademiker. Boken är ett mycket lyckat exempel på hur man kan göra folkloristiskt material intressant även utanför det akademiska. Man kan också tänka sig att boken kunde användas i folkloristikens grundkurs eller som litteratur till inträdesprovet till uni-

¹ Henriksson, Blanka 2012. *Trollen och vi: Folkliga föreställningar i Svenskfinland*. Scriptum, Vasa. 86 s. Ill.

versitetet, just p.g.a. att många grundläggande begrepp inom folkloristiken tangeras.

Bokens populärkulturella stil gör ämnet lätt att ta till sig och väcker ett intresse för att få veta mera. Dock är det viktigt att definiera vanligt förekommande begrepp i boken om man har för avsikt att använda den i ett vetenskapligt sammanhang. Begrepp såsom "det gamla bondesamhället" kunde ha förklarats bättre men

eftersom boken är riktad till en allmän publik anser jag att definitioner inte är av primärt intresse i detta sammanhang. Jag fattade genast tycke för boken eftersom den är välskriven och varierande. Boken presenterar folktron om troll i Svenskfinland på ett trevligt och lättförståeligt sätt.

Sofia Lillgäls
